

Studies in Learning & Instruction

Journal homepage: <https://jsli.shirazu.ac.ir>

Challenges in Learning the Skill of Philosophical Questioning Among Student Teachers and Proposed Solutions

Mazhar Babae^{1*} , Hedyeh Azagh²

1. Assistant Professor, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

2. M. A. in Elementary Education, Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran.

ARTICLE INFO

Keywords:

Challenges, Learning, Philosophical Questioning Skills, Solutions

Article history:

Received: 2024/03/16

Revised: 2024/06/18

Accepted: 2024/07/01

ABSTRACT

The primary aim of this study was to explore the challenges associated with acquiring the skill of philosophical questioning and to identify potential solutions. The research was conducted among student teachers at the campuses of Farhangian University in Kurdistan during the 2021–2022 academic year. A qualitative approach was adopted, utilizing semi-structured interviews and Braun and Clarke's thematic analysis method. The sample consisted of 54 student teachers selected through convenience sampling. The study proceeded in two phases. In the first phase, the root causes of students' lack of skill in philosophical questioning were examined. Thematic analysis resulted in ten overarching themes, twenty categories, and forty-eight concepts. The findings indicated that student-related factors were the most influential, followed by family influences, while the role of cyberspace was comparatively minimal. In the second phase, solutions were explored from the perspectives of both students and educators, leading to the identification of ninety concepts, grouped into nineteen categories and ten themes. The findings suggest that various elements—including students themselves, instructors, the educational and social environment, and family context—play significant roles in fostering the skill of philosophical questioning. It is recommended that educational institutions cultivate an environment that actively supports curiosity and questioning, avoiding practices that suppress students' critical engagement.

Citation: Babae, M., & Azagh, H. (2024). Challenges in Learning the Skill of Philosophical Questioning Among Student Teachers and Proposed Solutions. *Journal of Studies in Learning & Instruction*: Vol.16, No.1, 2024, Ser 86. 203-222

* Corresponding Author: E-mail address: (m.babaie@cfu.ac.ir)

Extended Abstract

Introduction

Introduction: The art of questioning is considered as the most effective tool in the field of education. If questions are used appropriately and at the right time, they can be useful everywhere for all situations and all types of learning (Sajadieh & Tusian Khalilabad, 2017). Today, what can be observed in the educational systems is that despite accepting the assumption that thinking opens the way for education, there is not much desire to encourage students to question and think (Shabani, 2008, cited in Keyvani Hafshejani, 2012). A research entitled "Identifying Family Barriers to Student Questioning in Primary School" by Hayati et al. (2018), has been done in which he states that the factor of "not encouraging children to ask questions and not accompanying them in scientific matters" is one of the most important family obstacles affecting primary school students' questioning. In another study conducted by Chin and Osborne (2008) under the title "Students' questions: a potential resource for teaching and learning science", The results showed that the students' questions can help them monitor their learning, explore and frame their ideas, guide their thinking in certain directions.

Based on such contexts, the main goal of the current research is to analyze the challenges facing philosophical questioning skills among student teachers. Therefore, this research sought to answer these questions: 1. What are the views of student teachers about the challenges of learning the skill of philosophical questioning in student teachers? 2. What solutions are there to overcome this challenge from the point of view of student teachers?

Method: Since the current research is practical in terms of purpose and qualitative in terms of approach. Therefore, according to the purpose and questions, the method of thematic analysis according to the method of Braun and Clarke (2006) and the semi-structured qualitative interview tool and available sampling were used. The field of research included female and male student teachers in the third and fourth semesters of

Farhangian University in the campuses of Kurdistan province in the academic year of 1401-1400. The sample size includes 54 student teachers (33 women and 21 men) with an age range of 19-24 years, who were selected in the undergraduate course of educational sciences.

Results: The findings of the obstacles of students' philosophical questioning plan include 10 themes, 20 categories and 48 concepts. A summary of this part of the findings is presented in Table 1.

Table 1. Obstacles of philosophical questioning from the perspective of student teachers

theme	code	category	Concept
Reasons related to the student field	1-1	Stereotyped thinking	Resistance to change
	1-2	Not knowing the strengths and weaknesses in the field of philosophical questioning	Fear of being ridiculed
	1-3	Reluctance to explore deep philosophical issues	Not paying for philosophical exploration
Reasons related to family	2-1	Behavioral patterns of parents in non-questioning	The position of the teachers' family environment
Reasons related to the field of professors	3-1	Prejudice and prejudice	The authoritative authority of the professors
	3-2	Inability to handle challenging questions	Ignoring students' questions
Reasons related to the field of educational environment	4-1	Limitation of interaction and freedom in questioning students	Students are not allowed to ask questions about any topic
Reasons related to the field of teaching methods	5-1	Inappropriate educational approaches that limit creativity	The habit of looking for the right answer

In the second part, solutions for approaching philosophical questioning were collected in 10 themes, 19 categories and 90 concepts. A summary of the solutions proposed by the student teachers is presented in Table 2.

Table2. Solutions for approaching philosophical questioning from the perspective of student teachers

theme	code	category	Concept
Solutions related to the student field	1-1	Creating a dynamic and evolving perspective in students	Promoting a fluid view of knowledge
	1-2	Promoting critical thinking and dialogue culture in the classroom	Giving student teachers the opportunity to think and write
Solutions related to the family area	2-1	Promoting open and philosophical dialogue between children and parents	Encouraging questioning in the family
Solutions related to the field of professors	3-1	Providing an interactive space for mutual learning	Using professors from various teaching methods
Solutions related to educational content	4-1	Attention to the variety of educational materials to enrich learning experiences	Designing scientific trips along with course content
	4-2	Designing educational content that is attractive and relevant to today's world	Need assessment of students regarding this area
Solutions related to the field of virtual space	5-1	Strengthening media literacy in the information age	Teaching media literacy skills to students

Discussion and Conclusion: The results show the challenges of philosophical questioning skills in student teachers one of the main obstacles to turning to philosophical questioning among student teachers is themselves. This, of course, is the

result of several reasons. Among them, the complacency of the new generation in the shadow of unsatisfying growth, virtual space, fragmentation and of course superficial and unsubstantiated analyses. Also, the cultural and educational difference of families in how to deal with children's questions has a significant effect on their philosophical questioning during adolescence and youth. The findings from the solutions to overcome this problem from the students' point of view show that one of the basic solutions in finding skills in philosophical questioning is to strengthen basic skills. Other solutions mentioned include strengthening skills such as: creating equal opportunities for thinking, giving time to think about questions, creating a culture for questioning, etc. Therefore, the solutions are different according to the time and conditions in which the person is and although students lack the spirit and motivation of philosophical questioning; But this is something that can be addressed and requires a multilateral effort. In this regard, Ganji et al.'s research results (Ganji et al, 2012) are in line with some of our research results. Because both of them consider creativity to be one of the main forms of questioning, diversity and as a result deepening of the individual. Also, the result of the current research is almost consistent with Haynes' research (Haynes, 2007). Because it showed that students' participation in open questions leads to an increase in learners' self-esteem.

Keywords: philosophical questioning, student teachers, educational challenges, qualitative analysis, instructional solutions

چالش‌های یادگیری مهارت پرسشگری فلسفی بین دانشجویان و ارائه راهکارهایی برای آن

مظهر بابایی^{۱*}، هدیه ازغ^۲

۱. استادیار، گروه آموزش علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

۲. دانش‌آموخته آموزش ابتدایی، گروه علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران.

اطلاعات مقاله

چکیده

واژه‌های کلیدی:

چالش‌ها، راهکارها، مهارت پرسشگری فلسفی، یادگیری

هدف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل چالش‌های یادگیری مهارت پرسشگری فلسفی و راهکارهایی برای آن بود. میدان پژوهش شامل دانشجویان معلمان پردیس‌های دانشگاه فرهنگیان استان کردستان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود. برای دستیابی به این هدف، از روش تحلیل مضمون به شیوه براون و کلارک و ابزار مصاحبه کیفی نیمه‌ساختاریافته و نمونه‌گیری در دسترس که ۵۴ نفر از دانشجویان استان کردستان بودند بهره‌برده شد. یافته‌های پژوهش در دو گام حاصل شد: گام نخست، ریشه‌یابی و علل عدم مهارت پرسشگری فلسفی از دید دانشجویان معلمان بود که در قالب مضمون، مقوله و مفهوم دسته‌بندی شدند. نتایج نشان داد که عامل اصلی عدم پرسشگری فلسفی نخست خود دانشجویان معلمان و پس از آن اساتید هستند و حوزه فضای مجازی با کمترین مضمون دارای تأثیر کمتری در عدم پرسشگری فلسفی دانشجویان معلمان است. گام دوم، شامل ارائه راهکارهایی برای طرح پرسشگری فلسفی از نگره دانشجویان معلمان بود که مفاهیم آن نیز مقوله‌بندی شد. یافته‌ها بیانگر این امر است که عوامل متعددی از قبیل دانشجویان معلمان و اساتید، محیط آموزشی، اجتماعی و خانوادگی می‌توانند با هماهنگی هم در تقویت مهارت پرسشگری فلسفی دانشجویان معلمان مؤثر واقع شوند. در این راستا پیشنهاد می‌شود برای تقویت روحیه پرسشگری فلسفی دانشجویان، نهادهای تربیتی و آموزشی تعامل سازنده و پویا با دانش‌آموزان داشته و روحیه پرسشگری و کنجکاوانه آن‌ها را سرکوب نکنند.

تاریخچه مقاله:

تاریخ دریافت: ۱۴۰۲/۱۲/۲۶

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۰۳/۲۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۰۴/۱۱

استناد: بابایی، م. و ازغ، ه. (۱۴۰۳)، چالش‌های یادگیری مهارت پرسشگری فلسفی بین دانشجویان و ارائه راهکارهایی برای آن. مجله مطالعات آموزش و یادگیری، دوره شانزدهم، شماره اول، بهار و تابستان ۱۴۰۳، شماره پیاپی ۸۶، صفحه‌های ۲۲۲-۲۰۳

مقدمه

آموزش و پرورش، مسئول و ملزم به پرورش افرادی دارای اندیشه انتقادی، متفکر و خلاق است. در واقع، رسالت جدید نظام‌های آموزشی، متناسب با عصر فعلی، قادر ساختن نسل جدید به گشت‌وگذار جدی، جهت‌دار و هدف‌مند در منابع بی‌حد و حصر اطلاعاتی است که مهم‌ترین پیش‌نیاز آن را باید مجهولات و پرسش‌های فرد دانست (Jafari & Liaqatdar, 2013). چراکه موضوع اساسی، تربیت انسان‌هایی است که توانایی درست فکر کردن را داشته باشند. درواقع، افراد برای روبه‌رو شدن با تحولات چشمگیر قرن بیست و یکم، باید به‌طور فزاینده‌ای مهارت‌های تفکر را جهت تصمیم‌گیری مناسب و حل مسائل پیچیده در جامعه به دست‌آورند (Roohi et al., 2023). از همین رو یکی از هدف‌های علمی و آموزشی در ایران نیز تقویت حس کنجکاوی و روحیه پرسشگری در تمام زمینه‌ها است (Keyvani Hafshejani, 2012). بنابراین آنچه که مورد نیاز انسان‌ها و سازمان‌های امروزی است تا در عصر تحولات سریع آن‌ها را یاری داده و به تعادل و پیشرفت‌های بی‌شمار دست یابند، توجه به پرسشگری و درگیرکردن ذهن کودکان و نوجوانان به پرسش‌های فلسفی و نقطه راه‌اندازی تفکر در آن‌ها است (Shakibae et al., 2011).

پرسشگری توانایی است که از کودکی در انسان وجود دارد و در صورت مناسب بودن شرایط محیطی و پرورش‌یافتن آن باعث رشد و کمال وی می‌شود. چنان‌که بعضی رویکردها ناب‌ترین و مهم‌ترین ویژگی انسان را پرسشگری می‌دانند (Gharibi et al., 2013). هنر پرسشگری به‌عنوان مؤثرترین ابزار در عرصه تربیت مورد توجه است. اگر پرسش به‌صورت مناسب و در زمان مناسب مورد استفاده قرار گیرد، می‌تواند در همه‌جا برای همه موقعیت‌ها و همه انواع یادگیری مفید واقع شود (Sajadieh & Tusian Khalilabad, 2017). باتوجه به اینکه دانش‌آموزان در دوران تحصیلی با مسائل متعددی روبه‌رو هستند که می‌تواند سطح تلاش آن‌ها را تحت‌تأثیر خود قرار داده و پیشرفت و عملکرد دانش‌آموزان را با فراز و فرود مواجه سازد (Bavari et al., 2023)، بنابراین توجه به بعد پرسشگری، درگیرکردن ذهن با پرسش‌ها و بحث و گفت‌وگو درباره آن‌ها می‌تواند نقطه آغاز تفکر در دانش‌آموزان برای رویارویی با مسائل مختلف باشد (Shahabadi et al., 2016) و به‌عنوان راهبردی کلیدی برای تشویق دانش‌آموزان به تفکر انتقادی در نظر گرفته می‌شود (Etemadzadeh et al., 2013)؛ ازاین‌رو پرسشگری، عنصری کلیدی در فرایند یادگیری است و به فراگیران می‌آموزد تا از طریق ترکیب دانش قبلی و اطلاعات جدید خود، هدایت یادگیری خویش را به دست بگیرند (Jafari & Liaqatdar, 2013).

بر همین اساس پرسش‌های بنیادین یا فلسفی، کلید تفکر خلاقانه، یادگیری عمیق و زندگی ثمربخش هستند (Elder & Paul, 2019/1398) و یکی از مهم‌ترین مهارت‌ها، مهارت یادگیری از راه پرسش کردن است (Yagoubi, 2009). از یک سو نیز از یک سن خاص، کودکان معمولاً شروع به طرح پرسش‌های کودکان می‌کنند و آن‌ها را با صراحت تمام می‌پرسند. به بیان دیگر، «دوران کودکی یک پارچه پرسش است؛ پرسش‌هایی که جهان شگفتی آن‌ها را برمی‌انگیزد و می‌سازد» (Klock & Martin, 2008/1387, p. 3). اما این پرسش‌ها به‌مرور به‌علت آموزش نادرست و یا بی‌توجهی و کم‌ارزش قائل‌شدن والدین و معلمان و اطرافیان، کاهش پیدا کرده و رنگ می‌بازد. ازسوی دیگر، امروزه آنچه در نظام‌های آموزشی به‌ویژه در مسئولان آموزش و پرورش، مدیران مدارس یا معلمان می‌توان مشاهده کرد این است که به‌رغم پذیرفتن این فرض که فکرکردن راه را برای آموزش باز می‌کند، چندان رغبتی در تشویق شاگردان به پرسشگری و تفکر ملاحظه نمی‌شود (Shabani, 2008, cited in Keyvani Hafshejani, 2012). و معلمان تا زمانی که خود به این مهارت مسلط نباشند و پرسشگر حرفه‌ای نباشند نمی‌توانند این مهارت را به دانش‌آموزان خود نیز انتقال دهند؛ بنابراین پژوهش حاضر

به دنبال بررسی موانع و چالش‌های مهارت پرسشگری در دانشجومعلم‌ان است. اما با توجه به اینکه پژوهش درخصوص تبیین چالش‌ها و راهکارهایی برای آن در میان افراد مختلف و ازجمله دانشجویان، تقریباً نادر است، ازاین‌رو به نتایج برخی از پژوهش‌های مشابه پرداخته می‌شود.

پژوهشی با عنوان «شناسایی موانع خانوادگی مؤثر بر پرسشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی» توسط Hayati et al. (2018)، صورت گرفته است که در آن پژوهشگران بیان می‌کنند، عامل «عدم تشویق فرزندان برای پرسیدن سؤال و همراهی نکردن آنان در مسائل علمی» از مهم‌ترین مانع خانوادگی مؤثر بر پرسشگری دانش‌آموزان دوره ابتدایی است. همچنین پژوهش دیگری با عنوان «اثربخشی آموزش‌های مهارت‌های پرسشگری و توضیح به معلمان بر خلاقیت دانش‌آموزان دوره متوسطه» که توسط Ganji et al. (2012) انجام شد نشان داد که خلاقیت از شاکله‌های اصلی پرسشگری، تنوع و در نتیجه عمیق‌تر شدن فرد است و آموزش مهارت‌های پرسشگری و توضیح‌دادن به معلمان، باعث افزایش خلاقیت دانش‌آموزان می‌گردد.

در پژوهشی دیگر که توسط Haynes (2007) صورت گرفته است، نتایج بیانگر این امر است که مشارکت در پرسش‌های باز ازسوی شاگردان، منجر به افزایش عزت‌نفس یادگیرندگان می‌شود و دارای تأثیر مثبت بر توانایی شناختی و استدلال است (Haynes, 2007). در نهایت در پژوهشی دیگر که توسط Chin and Osborne (2008) با عنوان «پرسش‌های دانش‌آموزان: منبعی بالقوه برای آموزش و یادگیری علم» صورت گرفت، نتایج نشان داد که پرسش‌های دانش‌آموزان می‌تواند به آن‌ها در نظارت بر یادگیری، کاوش و چهارچوب‌بندی ایده‌های خود، هدایت تفکر در جهت‌های خاص و ارتقای درک خود از مفاهیم و پدیده‌های علمی کمک کند. برای معلمان نیز این نوع پرسش‌ها می‌تواند به عنوان شاخص مشکلات یادگیری دانش‌آموزان مورد استفاده قرار گیرد.

همین مسئله به‌وفور در میان دانشجویان دانشگاه‌ها و تحصیلات تکمیلی نیز یافت می‌شود و چه‌بسا بسیاری از اساتید، بارها با این مسئله مواجه شده‌اند و بنابراین احتمالاً بتوان یکی از عوامل اصلی کاهش خلاقیت و نوآوری در دانشجویان را نیز با این مسئله در ارتباط دانست. امری که می‌تواند بر خلاقیت و نوآوری و حتی نگرش آن‌ها به جهان و زندگی‌شان بسیار مؤثر باشد. ازاین‌رو، شناسایی و ریشه‌یابی این مسئله، به‌ویژه از نگره و زبان خود دانشجویان و یافتن راهکارهایی برای تقویت عوامل مؤثر بر ارتقای روحیه پرسشگری‌شان، اهمیت بسیار زیادی دارد. بر چنین زمینه‌هایی، هدف اصلی پژوهش حاضر، تحلیل چالش‌های پیش روی مهارت پرسشگری فلسفی در میان دانشجومعلم‌ان است. به بیان دیگر، چرا دانشجویان اغلب فاقد مهارت طرح و بهره‌وری از پرسشگری فلسفی هستند و ذهن کنجکاو جهت مطرح نمودن پرسش‌های خود ندارند و آیا راهکارهایی برای خروج از این مسئله وجود دارد؟ ازاین‌رو، این پژوهش در پی پاسخ‌گویی به این پرسش‌ها بود: ۱. دیدگاه دانشجومعلم‌ان در مورد چالش‌های یادگیری مهارت طرح پرسشگری فلسفی در دانشجومعلم‌ان چیست؟ ۲. چه راهکارهایی برای برون‌رفت از این چالش از نگره دانشجومعلم‌ان وجود دارد؟

روش پژوهش

از آنجاکه پژوهش کنونی از نظر هدف، کاربردی و از نظر رویکرد، کیفی است؛ بنابراین به اقتضای هدف و سؤالات، از روش تحلیل مضمون به شیوه Braun and Clarke (2006) به عنوان یکی از شیوه‌های متداول پژوهش تحلیل محتوا و مصاحبه کیفی نیمه‌ساختاریافته و نمونه‌گیری در دسترس، بهره برده شد. علت انتخاب این روش نمونه‌گیری، تعامل نزدیک و دسترسی پژوهشگران به دانشجویان به عنوان میدان پژوهش و تشخیص مسئله در میان آن‌ها و انگیزه آن‌ها

جهت مشارکت اختیاری در این پژوهش بود. در تکنیک تحلیل مضمون، اطلاعات براساس موضوع در دسته‌های معنادار طبقه‌بندی می‌شوند تا بتوان نظر پاسخ‌دهندگان را خلاصه و تحلیل کرد (Khanifar & Muslimi, 2019, p. 58). مشارکت‌کنندگان بالقوه پژوهش شامل دانشجومعلمان زن و مرد ترم‌های سوم و چهارم دانشگاه فرهنگیان پردیس‌های استان کردستان در سال تحصیلی ۱۴۰۱-۱۴۰۰ بود. با استفاده از نمونه‌گیری در دسترس، تعداد ۳۳ زن و ۲۱ مرد با طیف سنی ۱۹-۲۴ سال در دوره کارشناسی رشته علوم تربیتی انتخاب شدند. ابزار پژوهش نیز مصاحبه نیمه‌ساختاریافته محقق‌ساخته بود. مدت‌زمان هر مصاحبه ۲۰ تا ۳۰ دقیقه بود. این پژوهش در دو گام اصلی به شرح زیر انجام پذیرفت: در گام نخست، بعد از انتخاب و پیاده‌سازی پاسخ مشارکت‌کنندگان، تحلیل داده‌های کیفی (کدگذاری باز) به صورت دستی انجام گرفت. پس از آن مضمون‌های اصلی و فرعی از رونوشت‌های مصاحبه‌ها تا زمانی که همه پژوهشگران بر این موضوع توافق کردند که مضمون‌های بیشتری از داده‌ها نمی‌توان استخراج کرد، استخراج شدند. در واقع این مرحله، مرحله اتقان یافته‌ها و اجماع نظر پژوهشگران بود. کدهای باز اولیه نسبتاً زیاد بودند که بعد از هر مرحله از طبقه‌بندی و بررسی داده‌ها، مفاهیم تکراری حذف و مفاهیم مشابه در هم ادغام شدند. سپس به دسته‌بندی پاسخ‌ها براساس ۱۰ مؤلفه دست یافته شد.

در گام دوم، راهکارهای مرتبط با طرح پرسشگری فلسفی نیز در ۱۰ مورد دسته‌بندی شدند. برای اطمینان‌پذیری پژوهش و اطمینان از دقیق بودن یافته‌ها، این اقدامات انجام گرفت: ۱. بازنگری و بازاندیشی اسناد و رونویسی در پژوهش توسط پژوهشگران. ۲. تطبیق توسط اعضا. ۳. بررسی همکار. ۴. مشارکتی بودن پژوهش: در قسمت‌هایی از پژوهش، به‌طور هم‌زمان از نظر مشارکت‌کنندگان در تحلیل داده‌ها بهره گرفته شد.

یافته‌ها

گام اول: موانع طرح پرسش فلسفی در میان دانشجومعلمان

برای تبیین موانع طرح پرسش‌های فلسفی از نگره دانشجومعلمان، به دسته‌بندی پاسخ‌های آن‌ها پرداخته شد. جدول ۱ بیانگر موانع طرح پرسش‌های فلسفی دانشجومعلمان از نگره خود آن‌ها است.

جدول ۱. موانع پرسش‌های فلسفی افراد از نگره دانشجومعلمان^۱

مضمون (ویژگی)	کد	مقوله‌ها	دلایل بیان شده
دلایل مرتبط با حوزه دانشجو	۱-۱	تفکر قالبی و کلیشه‌ای	- مقاومت در مقابل تغییر از طرف دانشجو. - محافظه‌کارانه فکر کردن و عدم ریسک‌پذیری دانشجو. - اتکا به احساس و پیش‌داوری‌ها به جای تفکر منطقی و استدلالی.
	۲-۱	ناتوانی در حفظ توجه در طول بحث‌های فلسفی	- خودمرجعیت‌باوری دانشجویان. - عدم عادت به گوش دادن تحلیلی. - بی‌حوصله بودن در کلاس. - درگیر بودن ذهن به مسائل و مشکلاتی خارج از کلاس.

^۱ به‌منظور طولانی‌شدن مباحث، تلاش شده است تا برای نشان دادن یافته‌ها از جداول بهره گرفته شود.

۳-۱	عدم شناخت نقاط قوت و ضعف در زمینه پرسشگری فلسفی	- ترس از مورد تمسخر قرار گرفتن. - عدم توانایی در درک محدودیت‌های خاص خود. - منفی‌نگری به کلاس و درس. - عدم اولویت‌بندی تفکر و فلسفه در میان سایر دروس. - کاهش رغبت نسبت به تحصیلات. - عدم آشنایی با مباحث و مفاهیم فلسفی. - عدم توانایی نظم دادن و سازمان‌دهی به پرسش‌های خود. - نپرداختن به کندوکاو فلسفی. - ناتوانی در تحلیل و بررسی عمیق موضوعات فلسفی - مسئله‌محور نبودن.
۴-۱	فقدان فرهنگ پرسشگری	- موقعیت محیط خانوادگی متربیان. - عدم توجه خانواده‌ها به انواع پرسش‌های فرزندانشان. - مقاومت برای تغییر روش و نگرش از طرف اساتید. - مرجعیت‌باوری اساتید.
۵-۱	عدم تمایل به کاوش در مباحث عمیق فلسفی	- نداشتن «مهارت نه گفتن» از طرف اساتید. - بی‌توجهی به پرسش‌های دانشجویان. - ارائه پاسخ آماده اساتید به پرسش‌ها بعد از طرح آن. - فقدان انگیزه و علاقه به کاوش در مسائل فلسفی. - پایین بودن میزان انگیزه اغلب اساتید. - عدم رعایت عدالت در برخورد با دانشجویان. - عدم شرکت فعالانه دیگر دانشجویان در بحث.
دلائل مرتبط با حوزه خانواده	الگوهای رفتاری والدین در عدم پرسشگری	
۱-۳	پیش‌داوری و تعصب	
دلائل مرتبط با حوزه اساتید	عدم توانایی در مدیریت پرسش‌های چالش‌انگیز	
۲-۳	فقدان شور و اشتیاق در تدریس فلسفه	
۳-۳	فقدان انگیزه و تمایل برای مشارکت در بحث‌های فلسفی	
دلائل مرتبط با حوزه هم‌کلاسی‌ها	نگرانی از ایجاد تنش و درگیری در کلاس درس	
۲-۴	ترس از مورد تمسخر قرار گرفتن حین پرسیدن سؤال از سوی برخی دانشجویان کلاس.	
	ترس از برچسب خوردن از طرف دیگر دانشجویان مانند: دانشجوی درس خوان و...	
	ترس از تحریک عواطف دیگر دانشجویان مانند حس حسادت و رقابت آن‌ها.	
دلائل مرتبط با حوزه محیط آموزشی	محدودیت تعامل و آزادی در پرسشگری دانشجویان	
۵	عدم تناسب و کارایی نظام آموزشی	
۱-۶	در پرورش پرسشگری	
دلائل مرتبط با حوزه محتوای آموزشی	عدم تناسب و کارایی محتوا در پرورش پرسشگری	
۲-۶	عدم تناسب و کارایی محتوا در پرورش پرسشگری	
	بها ندادن به حس کنجکاوی و پرسشگری در محتوای کتب درسی.	
	عدم وجود دوره‌های آموزشی به‌روز در ارتباط با محتوای آموزشی.	
	مناسب نبودن مطالب آموزشی.	
	کلیشه‌ای و تکراری بودن مطالب درسی.	
	نظری و دور بودن مطالب از واقعیات زندگی.	

دلائل مرتبط با حوزه شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه	۷	محدودیت‌های پیشرفت در حرفه معلمی	- کاهش رغبت دانشجومعلم‌ان نسبت به آینده. - موقعیت فرهنگی و اجتماعی دانشجوین. - روی‌آوری به بازار کار جهت تأمین نیازهای اولیه خود. - عدم‌اجازه به دانشجومعلم‌ان برای تفکر و تأمل در پرسش‌های دیگر.
دلائل مرتبط با حوزه روش‌های تدریس	۱-۸	رویکردهای آموزشی نامناسب و محدود کننده خلاقیت و پرسشگری	- عادت به گشتن دنبال پاسخ صحیح. - داشتن تلقی صرفاً منطقی از دانش. - نحوه و روش بیان ادای مطالب توسط اساتید.
دلائل مرتبط با حوزه سابقه آموزشی دانشجو	۲-۸	فقدان تنوع و جذابیت در روش‌های تدریس	- عدم‌آموختن مهارت‌های پرسشگری و عقلانی. - ترس از انجام تکلیف متکثر و متفاوت با رویه عادی.
دلائل مرتبط با حوزه فضای مجازی	۱-۹ ۲-۹ ۱۰	عدم‌آموزش مهارت‌های پرسشگری تجربیات آموزشی منفی و محدودکننده پرسشگری فرهنگ فوری و کم‌عمق فضای مجازی	- گسترش فضای مجازی و دردسترس بودن اطلاعات.

به‌منظور روشن‌سازی دلایل موانع طرح پرسش‌های فلسفی ازطرف دانشجوین، به تشریح کوتاه هرکدام از موارد ده‌گانه فوق پرداخته می‌شود.

مضمون اول: دلایل مرتبط با حوزه دانشجو: این عامل که شامل پنج مقوله و هفده مفهوم است، بیشتر به شرایط خاص دانشجومعلم‌ان برمی‌گردد. به‌طور کلی دانشجوین به‌دلایلی ازجمله تفکرات کلیشه‌ای، فقدان فرهنگ پرسشگری، عدم‌شناخت نقاط قوت و ضعف خود و ... کمتر به خود اجازه می‌دهند تا پرسش‌های فلسفی بپرسند. بیشتر مسائل این حوزه به حالات روانی و روحی دانشجومعلم‌ان مرتبط است.

مضمون دوم: دلایل مرتبط با حوزه خانواده: این مضمون که شامل یک مقوله و دو مفهوم است، نقش اساسی در پرورش تفکر انتقادی و مهارت پرسشگری در کودکان دارد. در واقع، از آنجاکه خانواده اولین محل تربیت و شکل‌گیری شخصیت فرد است، پس می‌تواند هم نقش مثبت و اثرگذار و هم نقش منفی پررنگی را در زندگی فرد ایفا کند.

مضمون سوم: دلایل مرتبط با حوزه اساتید: این مضمون که شامل سه مقوله و هشت مفهوم است نقش مؤثری در پرورش تفکر انتقادی و ارتقای کیفیت یادگیری در دانشجوین دارد. اساتید از این‌جهت که تفکرات خود را با دانشجومعلم‌ان به اشتراک می‌گذارند، می‌توانند در تکمیل شدن یا شکل‌گیری مهارت پرسشگری دانشجو سهم بزرگی داشته باشند. بیشتر دلایل مربوط به اساتید در این زمینه، پیش‌داوری، عدم‌توانایی مدیریت پرسش‌های چالش‌برانگیز و فقدان شور و اشتیاق در تدریس فلسفه است.

مضمون چهارم: دلایل مرتبط با حوزه هم‌کلاسی‌ها: هم‌کلاسی‌ها از این‌جهت که فضای بیرونی و اجتماعی و نقطه آغاز روابط اجتماعی را تشکیل می‌دهند، در ترغیب یا مانع‌شدن در طرح پرسش بسیار تأثیرگذار هستند. توجه این حوزه بیشتر به دو مقوله فقدان انگیزه و تمایل برای مشارکت در بحث‌های فلسفی و نگرانی از ایجاد تنش و درگیری در کلاس درس است که خود شامل چهار مفهوم جزئی دیگر هستند. مشارکت نکردن دانشجومعلم‌ان می‌تواند آثاری چون تضعیف

روابط علمی میان دانشجویان و تضعیف انگیزه دانشجویان در کلاس درس برای طرح پرسشگری در فرایند یادگیری داشته باشد.

مضمون پنجم: دلایل مرتبط با حوزه محیط آموزشی: محیط آموزشی هرچه منعطف‌تر باشد، دانشجویان قدرت بیشتری برای بحث و یادگیری از طریق مطرح کردن پرسش دارند. مفاهیم این مضمون که دو مورد هستند، در مقوله‌ای با عنوان محدودیت تعامل و آزادی در پرسشگری دانشجویان قابل دسته‌بندی هستند؛ چراکه نوع فضای حاکم بر محیط و میزان تعامل و بحث‌های آزاد دانشجویان در امر پرسشگری آنان بسیار تأثیرگذار است.

مضمون ششم: دلایل مرتبط با حوزه محتوای آموزشی: محتوای آموزشی برآورده‌کننده اهداف آموزشی است. در واقع، بخش عمده‌ای از این حوزه تعیین می‌کند که دانشجویان چه چیز را از طریق پرسش فراگیرند و همین‌طور، محتوای آموزشی می‌تواند به‌طور مستقیم و غیرمستقیم در سمت‌وسو دادن اندیشه استاد و دانشجویان در ارائه پرسش و پاسخ اثر بگذارد و موانع مرتبط با این حوزه در دو مقوله عدم تناسب و کارایی نظام آموزشی در پرورش پرسشگری و عدم تناسب و کارایی محتوا در پرورش پرسشگری و پنج مفهوم قابل دسته‌بندی هستند.

مضمون هفتم: دلایل مرتبط با حوزه شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه: موقعیت اجتماعی و اقتصادی همواره در فرهنگ و تفکر و آموزش و روابط اجتماعی افراد اثرگذار است. موقعیت اجتماعی و اقتصادی مناسب، باعث زمینه‌سازی جهت آرامش، افزایش اعتمادبه‌نفس، مطالعه، تفکر و در نتیجه پرسشگری بیشتر می‌شود و شرایط اجتماعی و اقتصادی نامناسب، نتیجه عکس می‌دهد و پرسشگری فلسفی را از فرد سلب می‌کند. این مفاهیم که سه مورد هستند، در یک مقوله به نام محدودیت‌های پیشرفت در حرفه معلمی جا می‌گیرند.

مضمون هشتم: دلایل مرتبط با حوزه روش‌های تدریس: روش‌های تدریس اساتید در کلاس/ها همواره مبنای مهمی برای مشارکت/عدم مشارکت دانشجویان در کلاس درس است. از آنجاکه دانشجویان بیشتر محتوا را از طریق اساتید دریافت و اساتید آن را از طریق روش تدریس بیان می‌کنند؛ لذا اگر روش تدریس براساس برانگیختن دانشجو و ایجاد چالش و پرسش و از راه تمرین برای ذهن مخاطب باشد، در نتیجه پرسشگری فلسفی می‌تواند افزایش یابد. اما اگر روش تدریس استاد به‌گونه‌ای باشد که دانش را به‌صورت کامل و بسته‌بندی شده برای فراگیر ارائه دهد، در این صورت توان پرسشگری باقی نمی‌ماند. براین اساس بر طبق موارد ذکر شده توسط مصاحبه‌شونده‌ها این دسته از مضمون‌ها در دو مقوله رویکردهای آموزشی نامناسب و محدودکننده خلاقیت و پرسشگری و فقدان تنوع و جذابیت در روش‌های تدریس و چهار مفهوم دسته‌بندی می‌شوند.

مضمون نهم: دلایل مرتبط با حوزه سابقه آموزشی دانشجو: این مضمون نیز در دو مقوله و دو مفهوم مورد دسته‌بندی واقع شد. پایه و اساس سابقه آموزشی دانشجویان در دانشگاه‌ها به دوران آموزش و تحصیلات در دوره ابتدایی آن‌ها در خانواده و مدرسه برمی‌گردد. چراکه این دوره هم‌زمان است با دوران کنجکاو و پرسشگری طبیعی کودک. اگر در این دوران با پرسشگری کودک خوب مواجه شده باشند، او همواره پرسشگر باقی می‌ماند. البته میزان و نحوه آموزش دانشجویان در دوره‌های بعدی نیز در این زمینه مهم هستند. چراکه روش‌های تدریس و نظام آموزشی در دوره‌های تحصیلی بالاتر نیز در آن‌ها تأثیر گذاشته است و ممکن است سبب سرکوب یا تقویت روحیه پرسشگری در آن‌ها شده باشد. بسیاری از مهارت‌ها از جمله: عدم آموزش مهارت‌های پرسشگری و تجربیات آموزشی منفی و محدودکننده پرسشگری به سابقه آموزشی دانشجویان در دوران تحصیلاتشان برمی‌گردد و در میزان پرسشگری آن‌ها تأثیرگذار است.

مضمون دهم: دلایل مرتبط با حوزه فضای مجازی: برای این مضمون نیز یک مقوله و یک مفهوم حاصل شد که شامل فرهنگ فوری و کم عمق فضای مجازی است. امروزه فضای مجازی و استفاده از آن در حوزه‌های مختلف و از جمله حوزه آموزش بسیار گسترده شده است. اما این فضا علاوه بر مزایا همواره دارای آسیب‌های خاصی نیز بوده است. فضای مجازی همان قدر که می‌تواند بستر مناسبی برای یادگیری باشد، به همان اندازه نیز می‌تواند آثار مخربی چون تضعیف روحیه پرسشگری دانشجومعلم را به دنبال داشته باشد. زیرا اکنون فضای مجازی به علت فراهم نمودن مطالب و اطلاعات، تا حدود زیادی روحیه تأمل کردن، کنجکاوی، پژوهشگری و در نتیجه روحیه پرسشگری را از دانشجومعلم گرفته است.

گام دوم: راهکارهای روی‌آوری دانشجویان به طرح پرسشگری فلسفی

بعد از بیان و تشریح موانع طرح پرسشگری فلسفی میان دانشجویان، در گام دوم و در جدول ۲، برای هریک از کدهای ذکر شده در جدول ۱، راهکارهای مربوط به آن شناسایی و مورد دسته‌بندی فراگیرتری (مقوله‌بندی) واقع شد.

جدول ۲. راهکارهای روی‌آوری به طرح پرسشگری فلسفی براساس نظر دانشجومعلم

مضمون	کد	مقوله‌ها	راهکارها
راهکارهای مرتبط با حوزه دانشجو	۱-۱	ایجاد دیدگاه پویا و متحول‌شونده در دانشجو	- ایجاد کنجکاوی و تردید علمی در دانشجو.
			- ترویج نگاه سیال به دانش.
			- مطالعه و پژوهش‌های عمیق در مورد دیدگاه‌های مختلف.
			- نشان دادن حدود و ثغور معرفت‌شناسانه شناخت و آگاهی دانشجویان.
			- نشان دادن گستردگی و روبه‌رشد ساختار علم در جهان.
			- آموزش شناخت و پرداختن به احساسات و کنترل احساسات خود.
			- تمرین در باب تفکیک موقعیت‌های عقل‌محور و احساس‌محور.
			- ترویج فرهنگ ریسک‌پذیری در دانشجومعلم.
			- مسئولیت‌پذیری در قبال ریسک‌ها.
			- کسب تجارب و آزمودن موارد جدید.
راهکارهای مرتبط با حوزه دانشجو	۲-۱	زمینه‌سازی برای پرسشگری و ایجاد تنوع و پویایی در محیط یادگیری	- تقویت مهارت پرسشگری از پایه ابتدایی.
			- طراحی تمرینات آموزشی برای تقویت مهارت پرسشگری در دانشجومعلم.
			- استفاده از تجربیات دانشجو در فرایند یادگیری.
			- تمرین تمرکز و موقعیت‌شناسی توسط دانشجویان.
			- مراجعه به مشاور جهت حل نمودن مشکلات شخصی و خانوادگی.
			- ایجاد فضای امن برای پرسشگری در کلاس درس.
			- اجرای مهارت‌ها و تمرین‌های رفع ترس در کلاس.
			- دادن فرصت تفکر و نوشتن به دانشجومعلم.
			- نقش‌آفرینی اقتصادی و اجتماعی دانشجومعلم.
			- ارتباط با دانشجویان نسل جدید و به چالش کشیدن ذهن آنان.
راهکارهای مرتبط با حوزه دانشجو	۳-۱	ترویج تفکر انتقادی و فرهنگ گفت‌وگو در کلاس درس	- فراهم کردن فضایی دوستانه میان دانشجویان و اساتید به منظور نزدیک شدن به تفکرات آنان.
			- نقش‌آفرینی در جامعه
راهکارهای مرتبط با حوزه دانشجو	۴-۱	توانمندسازی دانشجومعلم از لحاظ ارتباطات برای نقش‌آفرینی در جامعه	

- ایجاد انگیزه در دانشجومعلم‌ان برای محتوای جلسه آینده. - دادن پژوهش به دانشجومعلم‌ان در مورد محتوای جلسه آینده. - توضیح معیارهای پرسشگری. - هدایت و سامان‌دهی پرسش‌های دانشجومعلم‌ان. - طرح پرسش از کتاب‌ها و فیلم‌های فلسفی. - آموزش نحوه پرداختن دانشجویان به تفکرات فلسفی. - مواجهه‌سازی دانشجومعلم‌ان با مسائل رایج در جامعه برای به چالش کشیدن ذهن آنان. - تمرکز بر مسئله به جای پاسخ. - تشویق دانشجومعلم‌ان به پیدا کردن راه حل خلاقانه و متفاوت. - درک پیشینه دانشجومعلم‌ان برای انتظارات واقع‌بینانه. - تشویق به پرسشگری در خانواده. - صداقت در پاسخ به پرسش‌های فلسفی فرزندان. - دادن فرصت تصمیم‌گیری و تجربه اشتباه به کودکان از سنین پایین توسط خانواده.		ترویج تفکر و پرسشگری هدفمند و سازمان‌یافته در دانشجومعلم‌ان.		۵-۱
- ذهنی باز برای گوش دادن به صحبت‌های دانشجویان. - بهره بردن اساتید از روش‌های تدریس متنوع. - بها دادن بیشتر اساتید در کلاس و محیط‌های آموزشی به دانشجویان. - صداقت و فروتنی در آموزش. - مسئولیت‌پذیری در قبال پاسخ‌گویی به پرسش‌ها. - تشویق به پیگیری پرسش‌ها توسط اساتید. - راهنمایی و توانمندسازی دانشجومعلم‌ان. - پاسخ پرسش دانشجومعلم‌ان با طرح پرسش. - پرسیدن نظر خود دانشجو در باب پرسش. - داشتن انگیزه پرسشگری اساتید برای به روزرسانی دانش خود و ارائه اطلاعات درست به دانشجومعلم‌ان. - برگزاری همایش‌های کاربردی در زمینه پرسشگری توسط دانشگاه‌ها. - ارتقای جایگاه و منزلت اساتید. - فرصت پرسشگری برابر برای دانشجومعلم‌ان. - تشویق دانشجویان به درک نیاز به بحث فلسفی. - آزاد گذاشتن فضای کلاسی برای پرسشگری عمیق. - ایجاد فضای رفاقتی نه رقابتی در کلاس برای طرح پرسش‌های فلسفی بیشتر. - دادن اختیار به دانشجومعلم‌ان به پرسش از هر مبحثی (با مراعات اخلاق حرفه‌ای). - ارائه انتظارات شفاف اساتید. - حمایت عاطفی دانشجومعلم‌ان. - افزایش جذابیت محیط‌های آموزشی مانند استفاده از امکانات کتابخانه‌ای و... - تغییر محل کلاس در بعضی مواقع. - تغییر فضای کلاس به فضای نشاط‌انگیز و جذاب برای دانشجویان. - تعریف دوره‌های تخصصی کارگاهی برای دانشجویان.		ترویج گفت‌وگوی باز و فلسفی بین فرزندان و والدین فراهم کردن فضایی تعاملی و پویا برای یادگیری متقابل توانمندسازی اساتید با مهارت «نمی‌دانم» برای ایجاد محیطی پویا و مشارکتی. توانمندسازی اساتید به پرسشگری و متعهد به یادگیری مادام‌العمر برای ارتقای کیفیت آموزش عالی. تشویق دانشجویان به یادگیری مشارکتی و تعهد به یادگیری.		۳-۱ ۲-۳ ۳-۳ ۴
- راهکارهای مرتبط با حوزه خانواده		راهکارهای مرتبط با حوزه اساتید		
راهکارهای مرتبط با حوزه هم‌کلاسی‌ها		راهکارهای مرتبط با حوزه محیط آموزشی		
راهکارهای مرتبط با حوزه آموزش		راهکارهای مرتبط با حوزه آموزش		
راهکارهای مرتبط با حوزه آموزش		توجه به تنوع مواد آموزشی		۶-۱

مرتبط با حوزه	برای غنی سازی تجارب	- طراحی سفرهای علمی در کنار محتوای درسی.
محتوای آموزشی	یادگیری.	- معرفی منابع متنوع و مرتبط با حوزه‌های پرسشگری فلسفی مانند: فیلم، داستان، عکس، وبسایت و...
		- بررسی مطالب عمیق فلسفی در حوزه تعلیم و تربیت توسط اندیشمندان از منظر تحلیل محتوا و ارائه پیشنهادها لازم مثل: کاربردسازی مطالب، افزایش تصاویر کتاب، توجه به انسجام مطالب بین کتاب، به روز نمودن محتویات کتاب و توجه به نویسندگان.
	طراحی محتوای آموزشی	- نیازسنجی از دانشجویان درخصوص این حوزه.
۶-۲	جذاب، باکیفیت و مرتبط با دنیای امروز.	- تألیف و ترجمه منابع جدید و مسئله محور دانشگاهی توسط اساتید.
		- ارائه مطالب، متناسب با موقعیت اجتماعی و فرهنگی روز.
		- تطبیق مطالب با واقعیات زندگی فراگیران و ارائه تغییرات لازم.
		- ترسیم واقعیات اجتماعی به کمک بحث و گفت و گوی کلاسی.
		- حذف مطالب غیر کاربردی و تکراری توسط اساتید.
		- به روز رسانی و چالش برانگیزتر کردن مباحث درسی.
		- ضرورت توجه حاکمیت به تأمین زیرساخت‌های مربوط به پرسشگری برای ترغیب دانشجویان به آن.
راهکارهای مرتبط با حوزه	نقش حاکمیت، اساتید و جامعه در ایجاد فضایی عادلانه برای همه	- تحلیل و تبیین علمی علل رخداد این پدیده توسط اساتید به کمک دانشجویان.
شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه	۷	- ایجاد آموزش‌های در دسترس و همگانی برای همه اقشار اجتماعی.
		- توجه به خرده فرهنگ‌ها و چند فرهنگی میان دانشجوی معلمان و بحث در مورد آن‌ها.
		- برگزاری مسابقه طرح پرسش بین دانشجو معلمان از مطالب ارائه شده.
	استفاده از فعالیت‌های یادگیری فعال برای ترغیب دانشجو معلمان به مشارکت فعال	- فراهم نهادن امکان تفکر پس از هر پرسش برای دانشجو معلمان.
	۸-۱	- نوشتن محصول تفکر خود دانشجو در باب مطالب کلاسی و ارائه در کلاس جهت بحث.
راهکارهای مرتبط با حوزه		- واکاوی ابعاد مختلف دانش (به خصوص در علوم انسانی) و نشان دادن پارادایم‌ها از منظر فلسفی و با روش پرسشگرانه.
روش‌های تدریس	روش‌های تدریس نوآورانه و فعال برای ترویج پرسشگری در دانشجو معلمان	- استفاده از روش تدریس مناسب با موضوع درس برای تقویت مهارت پرسشگری.
	۲-۸	- استفاده از روش‌های جدید تکنولوژی برای تدریس.
		- مشارکت دانشجویان در امر تدریس استاد.
		- نظرخواهی از دانشجو معلمان در چگونگی پیشبرد روند کلاس‌ها.
		- پیشبرد بحث کلاسی به صورت کارگاهی و بحث و گفت و گو.
		- تغییر شیوه‌های تدریس از متکلم وحده به تعاملی و پرسش و پاسخ.
		- به چالش کشیدن آرای خاص فرد در باب یک موضوع جهت تقویت.
		- مواجهه دانشجو معلمان با موقعیت‌های عقل محوره.
		- تمرین مهارت استدلال آوری و استدلال خواهی.
		- تعیین تکالیف با مشارکت دانشجو معلمان.
		- طرح پرسش‌های فلسفی به جای تنبیه.
		- تنوع در تکالیف فکری.
راهکارهای مرتبط با حوزه	توسعه تفکر انتقادی و مهارت‌های استدلال آوری	۹-۱
سابقه آموزشی دانشجو	ترویج خلاقیت با تنوع در فعالیت‌های یادگیری	۹-۲

راهکارهای مرتبط با حوزه فضای مجازی	۱۰	تقویت سواد رسانه‌ای در عصر اطلاعات	- آموزش مهارت سواد رسانه‌ای به دانشجویان و نقد و ارزیابی آن‌ها. - آموزش تفکر انتقادی در قبال محتوای آنلاین. - فرهنگ‌سازی استفاده از فضای مجازی.
------------------------------------	----	------------------------------------	---

در جدول ۲، راهکارها براساس نظر دانشجومعلم‌ان در زمینه چگونگی روی‌آوری به پرسشگری فلسفی مطرح شده است. ابتدا در ۱۰ مضمون مشکلات و علت‌ها به‌طور کلی دسته‌بندی شد. سپس متناسب با موانعی که در جدول ۱ ذکر شد، راهکارهای پیشنهادی شناسایی و ارائه شد. درنهایت آن‌ها را در یک دسته قرار داده و برای آن‌ها مقوله‌های فراگیرتری عنوان شد. لازم به ذکر است که این راهکارها تنها راهکارهای موجود برای رفع این مسائل نیستند. با توجه به پاسخ دانشجویان، بیشترین دلایل مربوط به عدم پرسشگری توسط دانشجویان به‌ترتیب به حوزه دانشجویان، حوزه اساتید و سپس حوزه محتوای آموزشی برمی‌گردد به همین دلیل، در این حوزه‌ها راهکارهایی مطرح شده که با اجرا شدن آن‌ها احتمالاً می‌توان این مشکلات را به‌طور ریشه‌ای بهبود بخشید.

مضمون اول: راهکارهای مرتبط با حوزه دانشجویان: مضمون مربوط به حوزه دانشجویان خود دارای پنج مقوله و ۳۰ مفهوم است. این مفاهیم در رابطه با ایجاد دیدگاه پویا و متحول‌شونده در دانشجو، توانمندسازی دانشجومعلم‌ان از لحاظ ارتباطات، فراهم کردن فضایی تعاملی و پویا برای یادگیری متقابل، توانمندسازی اساتید به پرسشگری و متعهد به یادگیری مادام‌العمر، توسعه تفکر انتقادی و مهارت‌های استدلال‌آوری و تقویت سواد رسانه‌ای در عصر اطلاعات است. در این راستا مطالعه دانشجومعلم‌ان و بالابردن سطح آگاهی و مهارت خود در زمینه‌های مرتبط با رشته می‌تواند راهگشای بسیاری از مسائل از جمله پرسشگری بیشتر در کلاس درس و زندگی روزمره باشد.

مضمون دوم: راهکارهای مرتبط با حوزه خانواده: در این خصوص تعداد یک مقوله و چهار مفهوم حاصل شد. خانواده نخستین مکانی است که نگرش‌ها، ارزش‌ها، افکار و پایه وجودی هر فردی در آن شکل می‌گیرد و لذا نقش مؤثری در مجهز کردن کودک به مهارت حل مشکل با استفاده از پرسشگری دارد. عدم توجه به کنجکاوی‌ها و تشویق نکردن کودک به سؤال پرسیدن و عدم آگاهی از چگونگی برخورد با پرسش‌های کودک موانعی برای فکر کردن و توانایی حل مسئله در فرد محسوب می‌شوند. لذا خانواده می‌تواند بهترین مشوق در زمینه رشد یا افزایش انگیزه به کودکان در حوزه پرسشگری باشد. در این خصوص راهکارهای بیان‌شده در رابطه با تقویت روابط خانوادگی و ترویج گفت‌وگوی باز و فلسفی بین فرزندان و والدین است.

مضمون سوم: راهکارهای مرتبط با حوزه اساتید: با توجه به نتایج جدول ۲، تعداد سه مقوله و سیزده مفهوم حاصل شد. بنابر اظهارات شرکت‌کنندگان گاهی اساتید نیز در ادامه روند آموزشی نادرست نظام تربیتی سهیم‌اند و در برابر تغییر روند آموزشی نادرست مقاومت می‌کنند و چندان به فکر آینده نسل جوان جامعه نیستند. لذا اشتیاقی از خود برای گوش دادن به پرسش‌های فلسفی دانشجویان و ترغیب آنان به پرسشگری بروز نمی‌دهند که در این راستا راهکارهای بیان‌شده در ارتباط با تغییر رویه و به‌روز کردن روش ارائه و اطلاعات اساتید است؛ چراکه اساتید یکی از ارکان اصلی ترغیب دانشجومعلم‌ان به پرسشگری فلسفی هستند و از این طریق ارتباط بسیار نزدیکی با آینده نسل جوان جامعه که دانش‌آموزان این دانشجومعلم‌ان هستند خواهند داشت و این کار با وجود اساتید خبره و متخصص در رشته و گرایش خود امکان‌پذیر است.

مضمون چهارم: راهکارهای مرتبط با حوزه هم‌کلاسی‌ها: این حوزه دارای یک مقوله و سه مفهوم است. راهکارهای

بیان شده در این خصوص در ارتباط با ترغیب دانشجویان به احساس نیاز به مباحث فلسفی و فراهم نمودن بستر مناسب برای پرسشگری در کلاس درس است. احساس نیاز دانشجویان به پرسشگری و مباحث فلسفی در ترغیب به پرسشگری در موقعیت‌های گوناگون تأثیر دارد. بر این اساس دانشجویان باید احساس نیاز خود به مطلب مورد نظر را درک کنند و همچنین محتوای طراحی شده می‌بایست برای دانشجومعلم‌ان مفید باشد و انگیزه آنان را برای شرکت در بحث فلسفی حفظ کند. در این صورت است که دانشگاه رنگ‌وبوی دیگری خواهد گرفت و به سمت وسوی علمی و پویا بودن پیش می‌رود.

مضمون پنجم: راهکارهای مرتبط با حوزه محیط آموزشی: این حوزه شامل یک مقوله و شش مفهوم است و بیانگر نقش حمایتی دانشگاه در ترغیب دانشجویان به پرسشگری است. بر اساس نتایج جدول ۲، دانشگاه فرهنگیان ملزم به ایجاد محیطی امن برای دانشجویان است که در آن آزادانه به انتقاد از محیط اطراف خود بپردازند. همچنین با توجه به اینکه تعامل و ارتباط دانشجو با استاد فقط مختص به کلاس درس است، راهکارهایی نیز در این خصوص مطرح شده که در رابطه با برقراری فضایی آرام و بدون اضطراب برای پرسش و پاسخ، گفت‌وگوی بین دانشجویان و اساتید و تنوع در فعالیت‌های فرهنگی و علمی دانشگاه هستند و از عوامل مؤثر در فراهم کردن بستر مناسب برای پرسشگری فلسفی دانشجومعلم‌ان هستند.

مضمون ششم: راهکارهای مرتبط با حوزه محتوای آموزشی: این حوزه دارای دو مقوله و یازده مفهوم است. راهکارها در رابطه با تنوع بخشیدن به محتوای آموزشی و متناسب‌سازی آن با دنیای امروز است. اگر محتوا در تناسب با نیازهای دانشجویان و چالش‌برانگیز باشد، دانشجویان نیز به آن توجه کرده و سعی در کسب تجربه و پربار کردن دانش و اطلاعات خود می‌کنند. در این خصوص برگزاری دوره‌ها و سفرهای علمی جهت ماندگار کردن مطلب نیز از راهکارهایی است که در رسیدن به روحیه پرسشگری فلسفی دارای نقش بسزایی است.

مضمون هفتم: راهکارهای مرتبط با حوزه شرایط اجتماعی و اقتصادی جامعه: این مضمون نیز دارای یک مقوله و چهار مفهوم است. یکی از چالش‌هایی که دانشجومعلم‌ان با آن مواجه هستند کاهش انگیزه آنان پس از ورود به دانشگاه فرهنگیان برای درس خواندن و پرسشگری است و این امر در کمیت و کیفیت تحصیل آن‌ها مؤثر است. همچنین با توجه به شرایط فرهنگی و اجتماعی حاکم بر جامعه کنونی و وضعیت رفاهی و روانی معلمان، دانشجومعلم‌ان نیز تلاش چندانی جهت کسب شایستگی‌های لازم به خرج نمی‌دهند. در این راستا راهکارهایی از جمله توجه به خرده‌فرهنگ‌ها، مسائل اقتصادی و تحلیل و تبیین علل بی‌انگیزگی دانشجومعلم‌ان مورد توجه بوده‌اند. یعنی موارد اجتماعی و اقتصادی ... می‌توانند به عنوان محرک و خوراک گفت‌وگو مطرح شوند.

مضمون هشتم: راهکارهای مرتبط با حوزه روش‌های تدریس: از دیگر راهکارها مربوط به حوزه روش‌های تدریس است که بر اساس گفته‌های مصاحبه‌شوندگان، در دو مقوله و ده مفهوم دسته‌بندی شدند. روش تدریس یکی از عوامل مهم و اثرگذار در ایجاد علاقه فراگیر به مبحث و ترغیب به ادامه فرایند یادگیری است. چه بسا که مباحثی کسل‌کننده و سخت را بتوان با روش تدریس جذاب و مفرح به سهولت آموزش داد و با روش تدریس نامناسب و خسته‌کننده نیز نتوان از عهده مباحث ابتدایی و سطحی برآمد. در این خصوص راهکارهایی که بیان شده‌اند در رابطه با بهره‌گیری از روش‌ها و تکنولوژی‌های نوین در تدریس، مشارکت دانشجویان در امر تدریس و ایجاد فرصت تفکر و تأمل برای دانشجویان پس از طرح پرسش است تا زمینه پرسشگری هرچند با گام‌های کوچک نهاده شود و بیشتر به سمت طرح پرسش‌های فلسفی‌تر و حرفه‌ای‌تر گام بردارند.

مضمون نهم: راهکارهای مرتبط با حوزه سابقه آموزشی دانشجو: این حوزه دارای دو مقوله و شش مفهوم است که در رابطه با مهارت‌هایی است که دانشجو در طول آموزش و تحصیل خود کسب کرده و دیدگاهی که نسبت به انجام فعالیت دارد. در این خصوص غالب دانشجومعلم‌ان آگاهی و دانش و مهارت لازم را در خصوص چگونگی پرسش‌های فلسفی ندارند و بنابراین از پرسشگری فلسفی نیز کناره‌گیری می‌کنند. راهکارهایی که در این خصوص بیان شده‌اند مواردی هستند که در رابطه با توسعه تفکر انتقادی و خلاقیت در دانشجومعلم‌ان و به چالش کشیدن آرای آن‌ها و تلاش در جهت کسب مهارت‌های استدلال‌آوری و پرسشگری در کلاس درس است.

مضمون دهم: راهکارهای مرتبط با حوزه فضای مجازی: این حوزه نیز دارای یک مقوله و سه مفهوم است که در رابطه با تقویت سواد رسانه‌ای و اطلاعاتی در عصر اطلاعات است. با عنایت به گسترش اینترنت و موتورهای جست‌وجوگر متفاوت و گسترش فضای مجازی و در دسترس بودن اطلاعات، دانشجومعلم‌ان کمتر به سمت پرسشگری و تفکر می‌روند و در کمترین زمان بیشترین اطلاعات را به دست می‌آورند. در این راستا پیشنهاد شده است تا آموزش مهارت سواد رسانه‌ای به دانشجویان صورت گیرد و دانشجویان از راه پرسشگری آن‌ها را نقد و تجزیه و تحلیل کنند. در نتیجه لازم است تا به فراگیران نحوه استفاده انتقادی و پرسشگرانه از رسانه‌ها و ابزارهای تولید محتوا آموزش داده شود.

بحث و نتیجه‌گیری

توانایی خلق و تولید پرسش‌های اندیشمندانه برای فهم خود و دنیایمان، مهم‌ترین ویژگی و مشخصه انسان بودن ما است. کودکان ما با عطش کنجکاوی و پرسش‌های بی‌شمار وارد مدرسه می‌شوند، اما این شوق دانستن و جست‌وجوگری، رفته‌رفته به دلایل متعدد از جمله ناآگاهی مربیان و والدین، کم‌رنگ بودن فرهنگ مواجهه با پرسشگری کودکان و نوجوانان، مواجهه غیروشمند با پرسشگری، عدم‌باور به موثر بودن پرسشگری، رواج و غلبه ذهنیت‌های سطحی و نادرست در مورد پرسشگری، برچسب‌زدن منفی به کودکان کنجکاو و پرسشگر، بی‌توجهی به پرسش‌ها و پرسشگر، ارائه پاسخ‌های آماده به پرسش‌ها، عدم‌تخصیص وقت برای گفت‌وگو با کودکان و نوجوانان، و... رنگ می‌بازد. در نتیجه، به مرور، آن‌ها افرادی مطیع و فرمانبردار بار خواهند آمد که به جای پرسشگری، کنجکاوی و گفت‌وگو، پذیرش بی‌چون‌وچرا را فرا می‌گیرند و این امر در تمام دوره‌های تحصیلی و دانشگاهی تکرار می‌شود؛ چراکه نظام آموزشی از پرسشگری آن‌ها استقبال نکرده است و این امر، در آینده، سبب منفعل شدن افراد در امور فرهنگی و اجتماعی نیز می‌شود.

در پاسخ به پرسش نخست پژوهش با عنوان دیدگاه دانشجومعلم‌ان در مورد چالش‌های مهارت طرح پرسشگری فلسفی در دانشجومعلم‌ان چیست؟ یافته‌ها حاکی از ۱۰ مضمون، ۲۰ مقوله و ۴۸ مفهوم است. مضمون مربوط به دانشجومعلم‌ان بیشترین (۱۷ مفهوم) و مضمون فضای مجازی کمترین مفهوم (۱ مفهوم) را شامل می‌شود که نشان می‌دهد یک مانع اصلی روی‌آوری به پرسشگری فلسفی در میان دانشجومعلم‌ان، خود آن‌ها هستند. هرچند عوامل دیگری مانند حوزه آموزش، خانواده، اساتید، محیط اجتماعی و ... در عدم طرح پرسشگری فلسفی میان دانشجویان اثرگذار بوده است؛ کاری که صرفاً مربوط به آموزش و یا روش آموزشی یا محتوای آموزشی نیست، بلکه به باورهای فرهنگی و شرایط متعددی که فرد در آن قرار می‌گیرد نیز بستگی دارد و نیازمند فراهم کردن فرصت و زمینه مناسب جهت تقویت این ویژگی در افراد است.

انتزاعی‌بودن مفاهیم و اصطلاحات فلسفی، عدم مطالعه کافی در حوزه فلسفه، عدم درک اهمیت و ضرورت مهارت پرسشگری، غیرکاربردی تلقی کردن مهارت پرسشگری، و به نوعی مقاومت در برابر پرسشگری و سؤال پرسیدن از خود

موانعی هستند که دانشجومعلم‌ان را از طرح پرسشگری فلسفی دور می‌کند که البته این موارد به آگاهی یا علاقه آن‌ها به فلسفه و کنجکاو شدن در همه امور نیز مرتبط است. به این صورت که تا دانشجومعلم‌ان خود میل و اراده مطالعه و بالا بردن آگاهی و معلومات لازم برای پرسشگری فلسفی را نداشته باشند نمی‌توان از آن‌ها انتظار سطح عملکرد و مهارت پرسشگری بالایی را داشت. این امر، البته معلول علل متعددی است. از جمله، پخته‌خواری نسل جدید در سایه سار رشد ناروشمند، فضای مجازی، ابزارانگاری علم و امور انضمامی، آشفتگی فکری، عدم مهارت در پرسشگری، پراکنده‌خوانی و پراکنده‌دانی و البته تحلیل‌های سطحی و غیرمستدل، همچنین تمایل افزون این نسل به سرمایه‌داری، تک‌ساحتی بودن، تعجیل در دستیابی به اهداف، نگرش متغیر تابع بازار داشتن و البته عدم آموزش‌ها و تأکیدات دقیق و عمیق در حوزه پرسشگری و عدم دسترسی به متون فلسفی عمیق و دقیق و... از همین روست که دانشجومعلم‌ان در وهله نخست بین «پرسیدن به‌طور کلی» و «پرسشگری فلسفی» تمایزی قائل نبودند و چه بسا، عدم درک این مسائل، به علت فراروی از امور عینی، برای آن‌ها مسئله‌ای زائد و غیرکاربردی و نالازم جلوه کرده است. علاوه بر این، فضای مجازی، احتمالاً به آن‌ها احساس همه‌دانی داده است و چون آموزش‌ها و در نتیجه، محتواهای ذهنی آن‌ها، حول محور برخی از مهارت‌های انضمامی مانند استدلال‌آوری، استدلال‌خواهی، نه گفتن، گوش دادن، گزینه‌گویی، مخالفت کردن مستدل، احترام به گوینده، مهارت تفکیک و تمیز، عدم ادغام مسائل در مسئله واحد، دیگرخواهی، همدلی، تصور مسائل از نگره دیگری و... نمی‌چرخد، بنابراین قدرت طرح و درک پرسشگری فلسفی را ندارند.

همچنین تفاوت فرهنگی و تربیتی خانواده‌ها در چگونگی برخورد با پرسش‌های کودکان تأثیر قابل ملاحظه بر میزان پرسشگری فلسفی آنان در دوران نوجوانی و جوانی می‌گذارد. از این رو می‌توان گفت که ضعف مهارت‌هایی مانند استنباط و تجزیه و تحلیل در دانشجومعلم‌ان که ناشی از آموزش‌های نادرست در دوره‌های مختلف زندگی در مدرسه، جامعه و خانواده است، منجر به کاهش روحیه نقادی و تفکر انتقادی در آن‌ها شده است. چه بسا، خانواده‌ها، بنابه دلایل مختلف، خود از موانع اصلی پرسشگری فلسفی‌اند از جمله، سطحی‌نگری، پراکنده‌اندیشی، بازاری‌اندیشی، عدم تمیز مسائل اصلی از مسائل فرعی، آموزش‌های ضعیف، طرد و بی‌توجهی موروثی به مسائل اصلی و فکری و فلسفی، ناکارآمد پنداشتن مسائل فلسفی، روی‌آوری به مسائل مادی صرف و... بعلاوه، عدم تقویت انگیزه و فرهنگ کار ذهنی در دانشجومعلم‌ان از سوی خانواده‌ها و معلمان آن‌ها در مقاطع پایین‌تر به شیوه‌های مختلفی مانند آموزش مداوم شیوه‌های اندیشیدن، تردید کردن، استدلال‌آوری، توجه دادن به جایگاه و ضرورت انواع پرسشگری فلسفی، منجر به ضعف شناسایی علایق و استعدادها و نیازها و نگرش‌های دانشجویان در دانشگاه‌ها شده است. برای جبران این امر، گسترش روحیه کار گروهی و کارگاهی در این زمینه در کلاس‌های درس، بسیار مهم است.

بنابراین با توجه به نتایج پژوهش، گرچه بنابر دلایل مختلف، حس و انگیزه پرسشگری به‌طور کلی و پرسشگری فلسفی به‌طور خاص در میان دانشجومعلم‌ان ضعیف است، اما با زمینه‌سازی در بستر فضای آموزشی از طرف خانواده‌ها، نظام آموزشی و آموزش عالی توسط اساتید در دانشگاه‌ها، طراحی محیط آموزشی مناسب، در اختیار قرار دادن محتواهای عمیق‌تر، دقیق‌تر، مستند و مستدل‌تر و همچنین کاربست روش‌های آموزشی و تدریس متنوع‌تر و به‌روزتر، آشناسازی دانشجومعلم‌ان با اهمیت و جایگاه پرسشگری در بهبود رشد فرایندهای ذهنی (فرهنگ پرسشگری)، همچنان می‌توان این حس و مهارت را مجدداً در آن‌ها زنده کرد و از این راه با ایجاد تغییرات ژرف و مهم، همواره انسانی پرسشگر، فعال و متفاوت‌تر تربیت کرد. اما این امر، هم زمان‌بر و هم هزینه‌بر خواهد بود. بعلاوه، مستلزم تربیت نسلی نو از نومعلم‌ان که دارای مهارت‌های متعدد از جمله مهارت‌های حوزه تفکر انتقادی باشند، است و البته شناسایی افرادی

علاقه‌مند و «اهل خردورزی».

در پاسخ به پرسش دوم پژوهش با عنوان چه راهکارهایی برای برون‌رفت از این مشکل از نگره خود دانشجویان وجود دارد؟ یافته‌ها بیانگر شناسایی ۹۰ مفهوم در این زمینه بود. مواردی که در ۱۹ مقوله و ۱۰ مضمون مورد دسته‌بندی قرار گرفتند. راهکارها در ارتباط با حوزه آموزش و محیط آموزشی، اساتید و دانشجومعلم، خانواده و محیط اجتماعی بود. آنچه حائز اهمیت است این است که مهارت‌های پایه و بنیادی مانند گوش‌دادن، حل مسئله، استدلال‌آوری و استدلال‌خواهی و مهارت نه‌گویی که نقش اساسی در تقویت مهارت‌های دیگر و سطح بالاتر مانند تفکر نقادانه و خلاقانه دارند در دانشجومعلم بسیار ضعیف است و یکی از راهکارهای اساسی در مهارت پیدا کردن در طرح پرسشگری فلسفی تقویت مهارت‌های بنیادی مذکور در فرد است. اما گمان این مهارت‌ها در نسل نو (نسل زد)، امری سخت‌تر خواهد بود. چراکه آنها دارای پراکندگی فکری و سطحی بودن بیشتری هستند. البته معلولیت این امر، تنها محدود و خاص خود این نسل جدید از دانشجویان نیست. بدین معنا که: هم دیگران را نیز شامل می‌شوند و هم «دیگرانی» غیر از خود آنها نیز در این مورد دخیل و درگیراند. از جمله، شرایط زمانه، محتوای درسی، تعدد منابع یادگیری و یاددهی، ناروشمندی در خردورزی، غلبه و سرایت برخی ناهنجاری/ آسیب‌های ذهنی مانند استرس و... از دیگر راهکارهای بیان‌شده عبارت‌اند از تقویت مهارت‌هایی مانند: ایجاد فرصت برابر برای فکر کردن، زمان دادن برای اندیشیدن به پرسش‌ها و عدم پاسخ بلافاصله بعد از طرح پرسش، فرهنگ‌سازی برای پرسشگری و چگونگی مواجهه با پرسش‌های کودکان در میان خانواده‌ها در کارگاه‌های فرزندپروری و فلسفه برای کودکان^۱، تقویت مهارت احتمال‌بینی و نسبی‌نگری معرفتی و چندعاملی‌نگری در راه‌حلیابی در مواجهه با یک مسئله، به‌ویژه به‌طور عملی و به‌هنگام رسیدن به بن‌بست‌های زندگی که خود مستلزم پرسیدن سؤال و پرسشگری است. چراکه مهارت پرسشگری با مهارت برقراری ارتباط اجتماعی رابطه مستقیمی دارد. بهره‌گرفتن از خلاقیت‌های ذهنی و در قیدوبند برخی از انتظارات دیگران نبودن نیز می‌تواند در پشت سر گذاشتن موانع پرسشگری مؤثر باشد. همچنین اساتید و پژوهشگران در زمینه‌های چگونگی اجرای مهارت پرسشگری در کلاس‌های درسی، چگونگی سرایت آن به سطح مدارس، راه‌های فرهنگ‌سازی و آموزش خانواده‌ها درخصوص مهارت پرسشگری، تبیین تفاوت‌های بین کودکان پرسشگر و غیرپرسشگر، چگونگی طراحی محتوای آموزشی مؤثر و تفکربرانگیز، تبیین روش‌های مؤثر در آموزش مهارت پرسشگری، سنجش دقیق تأثیر شرایط اقتصادی - اجتماعی و فرهنگی غالب بر جوامع در کاهش/ افزایش این مهارت، به پژوهش‌های علمی بپردازند. همچنین برای ایجاد تغییر در نگاه به بحث پرسشگری، لازم است تا رسانه‌های دیگر نیز مانند تلویزیون و مجلات و... فرهنگ‌سازی کنند تا تغییر نگرشی در افراد جامعه صورت بگیرد. بنابراین به‌تناسب زمان و شرایطی که فرد در آن قرار دارد، راهکارها متفاوت‌اند و گرچه دانشجویان فاقد روحیه و انگیزه پرسشگری فلسفی هستند، اما این امر قابل برطرف‌شدن و امری شدنی است و نیاز به تلاش چندجانبه دارد. نکته درخور توجه این است که می‌توان این مهارت را در هر سطح اجتماعی به کار برد و راهکارهای آن را متناسب با شرایط به کار گرفت تا با درگیر کردن فکر سبب تحول در یادگیری و تعلیم و تربیت شد.

در این راستا بخشی از نتایج این پژوهش با نتایج پژوهش Ganji et al. (2012) هم‌سو است. چراکه هر دو خلاقیت را از شاخصه‌های اصلی پرسشگری، تنوع و در نتیجه عمیق‌تر شدن فرد می‌دانند که در این راستا Ganji et al. (2012) بیان کرده‌اند: آموزش مهارت‌های پرسشگری و توضیح دادن به معلمان باعث افزایش خلاقیت دانش‌آموزان می‌گردد و آموزش مهارت‌های پرسشگری به معلمان باعث افزایش زیرمقیاس‌های خلاقیت در دانش‌آموزان شده است. همچنین نتیجه

^۱. Philosophy for Children (P4C)

پژوهش حاضر با پژوهش Hayati et al. (2018) هم‌سو است و هر دو پژوهش در نتیجه‌گیری‌هایشان در این که خانواده تأثیر مهمی در تقویت روحیه پرسشگری کودکان از همان ابتدا دارند، مشترک هستند. نتیجه پژوهش حاضر با یافته‌های Ebrahimi and Mehrmohammadi (2020/1399) تقریباً هم‌سو است؛ چراکه در هر دو پژوهش این نتیجه حاصل شد که پرسشگری دانش‌آموزان اغلب نادیده گرفته می‌شود و این مهارت مهم باید با فرهنگ‌سازی درست خانواده و مدارس، آموزش داده و سپس تقویت شود و نباید اجازه داد این ویژگی در سایه رویکرد سنتی حاکم بر مدارس شفافیت و درخشندگی خود را از دست بدهد. همچنین نتیجه پژوهش حاضر با پژوهش Haynes (2007) تقریباً هم‌سو است که در آن به این موضوع اشاره شده که مشارکت در پرسش‌های باز از سوی شاگردان منجر به افزایش عزت‌نفس یادگیرندگان می‌شود و دارای تأثیر مثبت بر توانایی شناختی استدلال است و سرانجام نتایج این پژوهش با پژوهش Chin and Osborne (2008) نیز تقریباً هم‌سو است. چراکه این پژوهشگران به این نتایج دست یافتند که برای معلمان نیز این نوع و میزان از پرسش‌ها می‌تواند به‌عنوان شاخصی جهت بررسی مشکلات یادگیری دانش‌آموزان استفاده شود. همچنین می‌توان از پرسش‌های دانش‌آموزان برای درس‌هایی که شامل بحث، پژوهش، یادگیری مسئله‌محور و کار پروژه می‌شوند استفاده کرد (Chin & Osborne, 2008).

نکته قابل ذکر در پژوهش حاضر این است که پاسخ‌های این پژوهش براساس جنسیت دانشجویان مورد بررسی قرار نگرفته است، اما این امکان وجود دارد که مهارت پرسشگری فلسفی در میان دانشجویان زن و مرد دارای تفاوت معنی‌داری باشد. همچنین این یافته‌ها به دانشجویان دوره کارشناسی محدود شده است و جا دارد که دوره‌های تحصیلات تکمیلی در دانشگاه‌های دیگر مورد بررسی قرار گیرد.

براین‌اساس به پژوهشگران علاقه‌مند در حوزه علوم تربیتی پیشنهاد می‌شود تا این مهارت کلیدی را در دوره‌های تحصیلی بالاتر نیز مورد کنکاش قرار دهند تا براساس آن سیاست‌های لازم اتخاذ شود. همچنین برای تقویت روحیه پرسشگری فلسفی دانشجویان شایسته است خانواده‌ها تعامل سازنده و پویا با فرزندان خود داشته و روحیه پرسشگری و کنجکاوانه آن‌ها را سرکوب نکنند. همچنین نهادهای تربیتی و آموزشی با تغییر رویکردهای آموزشی و تربیتی و فراهم کردن فرصت‌های پرسشگری، این ویژگی را در دانش‌آموزان تقویت کنند. همچنین می‌توان با برگزاری دوره‌های مختلف و کاربردی و عملی در قالب سفرهای علمی یا با استفاده از بازی‌های متناسب سن بزرگسالان این مهارت را در دانشجویان تقویت کرد.

سپاسگزاری

نویسندگان لازم می‌دانند تا از مشارکت‌کنندگان در پژوهش قدردانی نمایند.

منابع

- Bavari, N., Sepahvand, S., Sarvari, M., & Sharifi, H. (2023). The effectiveness of critical thinking training on academic emotions and academic well-being of sixth-grade male students. *Studies in Learning & Instruction*, 15(1), 211-225. [In Persian]
- Braun, V. & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3(2), 77-101. DOI:10.1191/1478088706qp063oa.
- Chin, C., & Osborne, J. (2008). Students' questions: A potential resource for teaching and learning science. *Studies in Science Education*, 44(1), 1-39.
- Ebrahimi, N., & Mehrmohammadi, M. (2020/1399). *Education for asking: An introduction to question-*

- oriented educational theory*. Tehran: Nashr-e-Ni. [In Persian]
- Elder, L., & Paul, R. (2019/1398). *The art of asking essential questions: Based on critical thinking concepts and Socratic principles*. Translated by Ali Saheb-Al-Zamani. Tehran: Akhtaran. [In Persian]
- Etemadzadeh, A., Seifi, S., & Far, H. R. (2013). The role of questioning technique in developing thinking skills: The ongoing effect on writing skill. *Procedia-Social and Behavioral Sciences*, 70, 1024-1031.
- Ganji, K., Dinarvand, H., & Abootalebi, H. (2012). The effectiveness of questioning and explaining skills training to teachers on creativity of high school students. *Journal of Innovation and Creativity in Human Science*, 2(3), 137-167. [In Persian]
- Gharibi, H., Adib, Y., Fathiazar, E., Hashemi, T., Badri Gargari, R., & Gholizadeh, Z. (2013). The effect of strategic teaching of thinking on questioning in male fifth graders in Sanandaj. *Tafakkor va Kudak (Thinking and Children)*, 4(7), 79-92. [In Persian].
- Hayati, A., Assareh, P. D., Zakariyai, P. D., Heidari, R., & Heidari, A. (2018). Identifying family barriers to student questioning in primary school. *Quarterly Journal of Family and Research*, 15(3), 127-146. [In Persian]
- Haynes, J. E. (2007). Thinking together: Enjoying dialogue with children. In D. Hayes (Ed.), *joyful teaching and learning in the primary school* (pp. 17-27). University of Plymouth.
- Jafari, F., & Liaqatdar, M. J. (2013). The spirit of questioning factors and the fields of its realization. *Technology Growth*, 29(1), 14-17. [In Persian]
- Keyvani Hafshejani, A. (2012). *(A general study on) How to develop the spirit of thinking and probing in students of forth grade in elementary schools of Tehran, 11 District* (Master's thesis). Faculty Education Science, Payame Noor University. [In Persian]
- Khanifar, H., & Muslimi, N. (2019). *Principles and basics of qualitative research methods: A new and practical approach (Volume 1)*. Tehran: Negah Danesh. [In Persian]
- Klock, D., & Martin, R. (2008/1387). *Asking is more important than answering: An introduction to philosophy*. Translated by Hamideh Bahraini, Tehran: Hermes. [In Persian]
- Roohi, M., Dehghani, M., & Khatat, M. (2023). Identifying the components of computational thinking in the learning skills of elementary school. *Studies in Learning & Instruction*, 15(1), 16-45. doi: 10.22099/jsli.2023.7180. [In Persian]
- Sajadieh, N., & Tusian Khalilabad, S. (2017). Understanding, questioning and class from the perspective of Gadamer; question-based explanation of the teaching process. *Journal of Foundations of Education*, 6(2), 41-62. [In Persian]
- Shahabadi, A., Ahghar, P. D., & Beheshti, P. D. (2016). The impact of Quranic stories on students' questioning skills. *Quarterly Journal of Family and Research*, 13(3), 33-46. [In Persian]
- Shakibae, Z., Goliji, Y., & Khalatbari, J. (2011). The effect of Molana's Masnavi Manavi Anecdotes on the degree of adolescents' philosophical probing skill. *Journal of Educational Administration Research Quarterly*, 2(2), 117-134. [In Persian]
- Yagoubi, A. (2009). Strengthening the spirit of questioning. *Technology Growth*, 1, 38-39. [In Persian]